Valtioneuvoston kanslia Neuvostoraportti EU/5/2023-VNK-26

Siivola Heli 29.3.2023

Yleisten asioiden neuvosto 21.3.2023; Neuvostoraportti

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 21.3.2023

Neuvosto valmisteli 23.–24.3. Eurooppa-neuvostoa keskustelemalla Eurooppa-neuvoston päätelmäluonnoksesta. Jäsenvaltiot olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä luonnokseen. Ulkoasiainneuvoston yhteisymmärrystä ammusten toimittamisen nopeuttamisesta Ukrainaan pidettiin tervetulleena, samoin kansainvälisen rikostuomioistuimen päätöstä antaa presidentti Putinia koskeva pidätysmääräys. Pakotteiden tehokasta toimeenpanoa ja kiertämisen estämisestä painotettiin. Sisämarkkinoita ja kilpailukykyä käsittelevään päätelmätekstiin toivottiin enemmän kunnianhimoa ja dynaamisuutta. Muuttoliikettä ja energiaa koskevia tilannekatsauksia pidettiin tärkeinä.

Neuvosto toivotti tervetulleeksi Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan täytäntöönpanosta komission ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen välillä saavutetun yhteisymmärryksen (ns. Windsorin puitteisto). Neuvosto hyväksyi kaksi päätöstä, joilla vahvistetaan EU:n kanta brexit-erosopimuksella perustetuissa sekakomiteassa ja neuvoa-antavassa yhteisessä työryhmässä. Komissio korosti ilmapiirissä ja asenteissa tapahtunutta muutosta. Windsorin puitteiston myötä suhteissa käännetään uusi sivu, joka perustuu luottamukselle. Käydyssä keskustelussa korostettiin puitteiston täytäntöönpanon merkitystä sekä positiivisia odotuksia EU–UK-suhteen uudelta alulta.

Neuvosto otti tiedoksi yhteenvedon vuoden 2023 eurooppalaiseen ohjausjaksoon liittyvistä neuvoston toimista sekä ohjausjakson 2023 päivitetyn etenemissuunnitelman. Ehdotus suositukseksi euroalueen talouspolitiikasta vuonna 2023 toimitetaan maaliskuun Eurooppa-neuvoston vahvistettavaksi.

Ministerit jatkoivat neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelua keskustelemalla komission oikeusvaltiokertomuksen maakohtaisista luvuista Slovakian, Suomen, Belgian, Bulgarian ja Tšekin osalta. Vuoropuhelu jatkuu Espanjan puheenjohtajakaudella syksyllä 2023.

Suomea edusti kokouksessa eurooppaministeri Tytti Tuppurainen.

A-kohtien hyväksyminen

A-kohdat hyväksyttiin asiakirjan 7451/23 mukaisesti.

Eurooppa-neuvoston 23. ja 24. maaliskuuta 2023 pidettävän kokouksen valmistelu: päätelmät

Puheenjohtaja ja komissio selostivat 23.–24.3. Eurooppa-neuvoston päätelmien valmistelutilannetta. Jäsenvaltioiden lähes täydessä pöytäkierroksessa annettiin laajasti tukea päätelmätekstiluonnokselle.

Ukraina

Edellispäivän ulkoasiainneuvostokeskustelua pidettiin tärkeänä ja yhteisymmärryksen saavuttamista ammustoimitusten vauhdittamisesta Ukrainalle ennenkuulumattoman nopeana. Asiaa pidettiin merkittävänä myös eurooppalaisen puolustusteollisuuden tuotannon lisäämisen näkökulmasta. Esille nostettiin myös lisärahoituksen mobilisoiminen. Useat jäsenvaltiot mainitsivat Euroopan rauhanrahaston (EPF) vahvistamisen tästä näkökulmasta. Tuen Ukrainalle tulee jatkua ja vahvistua.

Useat nostivat esille pakotteiden toimeenpanon ja kiertämisen estämisen sekä tarpeen konkreettisille toimille tämän edistämiseksi.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) päätöstä antaa presidentti Putinia koskeva pidätysmääräys pidettiin historiallisena. Se antaa myös uutta momentumia edistää erityistuomioistuimen perustamista.

Ukrainan EU-raiteen edistämistä pidettiin tärkeänä. Vaikeista olosuhteista huolimatta Ukrainaa tulee rohkaista lisäuudistuksiin. Komission suullista päivitystä odotetaan. Myös Moldovaa tulee rohkaista uudistuksiin ja EU-lähentymistä edistäviin toimiin.

Esille nostettiin myös maataloustuotteiden ja lannoitteiden saatavuuden turvaaminen.

Kilpailukyky, sisämarkkinat, talous

Sisämarkkinoita ja kilpailukykyä käsittelevään päätelmätekstiin toivottiin enemmän kunnianhimoa ja dynaamisuutta. Tarvetta toteuttaa ja seurata konkreettisia toimia sisämarkkinoiden parantamiseksi korostettiin. Esille nostettiin erityisesti palvelujen esteiden poistaminen sekä pienten ja keskisuurien yritysten merkitys. Sosiaalisen ulottuvuuden huomioiminen on tärkeää monille jäsenvaltioille. Myös demografian vaikutukset kilpailukyvylle nostettiin esille. Strategista autonomiaa ja ennakoivaa sääntelykehystä pidettiin tärkeinä.

Kauppapolitiikan osalta korostettiin avoimen kaupan merkitystä. Tarvitaan enemmän kunnianhimoa. Vapaakaupan edistäminen tämänhetkisessä globaalissa tilanteessa on tärkeä signaali. Sen avulla voidaan myös edistää sosiaalisia ja ympäristöstandardeja, mukaan lukien ihmisoikeudet. Riippuvuuksien vähentämistä tulee jatkaa. Kaupan avulla voidaan monipuolistaa ja turvata tarjontaketjuja. Olemassa olevia sopimusprosesseja tulee edistää, mukaan lukien Mercosur. Epäoikeudenmukaisia käytäntöjä vastaan tulee työskennellä.

Nettonollasäädöksen osalta jäsenvaltioiden kannat erosivat ydinenergiaan viittaamisen osalta. Herkkyydet ovat hyvin tiedossa, mutta lähestymistavan tulisi olla teknologianeutraliteetti.

Talouden osalta keskustelu keskittyi talouden ohjauskehikon tarkastelua koskeviin muotoiluihin. Tarvetta noudattaa Ecofinissa saavutettua kompromissia korostettiin. Keskustelu jatkuu komission annettua lainsäädäntöehdotuksensa. Rahoitusmarkkinaunionin toteutumista pidettiin tärkeänä.

Energia

Energian osalta tuettiin esitettyä lähestymistapaa. Ydinenergian osalta toistettiin jäsenvaltioiden tunnetut kannat. Sähkömarkkinauudistuksen osalta pidettiin tärkeänä keskittyä tässä vaiheessa vain prosessiin. Substanssista ei tule vielä puhua. Korkeilta energiahinnoilta suojautumista ja energiaturvallisuutta pidettiin tärkeänä. Yhteishankintojen toivottiin etenevän pikaisesti.

Muuttoliike

Esitettyä lähestymistapaa (komission ja neuvoston puheenjohtajavaltion päivitykset) pidettiin hyvänä. Asiaan tulee palata säännöllisesti.

Suomi korosti tarvetta jatkaa ja lisätä EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle. Ammuspäätös on tervetullut. On tärkeää varmistaa ennakoitava tuki Ukrainalle Euroopan rauhanrahaston (EPF) kautta. Pakotteiden osalta tulee jatkaa painetta Venäjää ja sitä tukevia maita, kuten Valko-Venäjä ja Iran, kohtaan. Pakotteiden kiertämisen estäminen on keskeinen prioriteetti. Komission tiedonannot sisämarkkinoista ja pitkäaikaisesta kilpailukyvystä ovat tervetulleita ja tärkeitä. Tarvitaan kuitenkin lisää konkreettisia toimia. EU:n kilpailukyky ei voi rakentua vain reaktiivisille toimille. Tulee rakentaa EU:n vahvuuksien, kuten sisämarkkinoiden ja kauppapolitiikan, varaan. Kilpailu

ja vapaa liikkuvuus sisämarkkinoille muodostavat perustan tulevalle kasvulle. Palvelusektori on tässä yhteydessä erityisen tärkeä. On avattava markkinoita eurooppalaisille yrityksille ja vahvistettava ja monipuolistettava tuotantoketjuja yhdessä avainkumppaneiden kanssa. Tulee myös analysoida syitä ali-investoinneille tutkimuksessa ja innovaatioissa sekä pohtia keinoja puuttua tähän. On vältettävä fragmentaatiota ja turvattava tasapuolinen pelikenttä. Vihreän siirtymän edistäminen on erittäin tärkeää. Tarvitaan raaka-aineita, hiilineutraaleja teknologioita ja kannustimia päästövapaille energiainvestoinneille. Olemassa olevien teknologioiden tuotantokapasiteettiin keskittymisen sijaan tulee suunnata katse tulevaisuuden innovaatioihin ja uusiin ratkaisuihin. Lähestymistavan tulee olla teknologianeutraali. Suomelle ydinteknologia on merkittävässä roolissa. On hyödynnettävä myös biotalouden potentiaali vihreän siirtymän edistämisessä ja vaihtoehtoisten raaka-aineiden löytämisessä suhteessa strategisiin riippuvuuksiin.

EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteet

a) Neuvoston päätös brexit-erosopimuksella perustetussa neuvoa-antavassa yhteisessä työryhmässä EU:n puolesta esitettävästä kannasta työryhmän työjärjestyksen muuttamiseen
(Oikeusperusta: SEU 50 artiklan 2 kohta yhdessä SEUT 218 artiklan 9 kohdan kanssa)

b) Neuvoston päätös brexit-erosopimuksella perustetussa sekakomiteassa EU:n puolesta esitettävästä kannasta päätöksen hyväksymiseen sekä suositusten ja yhteisten ja yksipuolisten julistusten antamiseen
(Oikeusperusta: SEU 50 artiklan 2 kohta yhdessä SEUT 218 artiklan 9 kohdan kanssa)

Puheenjohtaja onnitteli komissiota Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) kanssa saavutetusta poliittisesta yhteisymmärryksestä, ns. Windsorin puitteistosta. Puitteiston myötä EU–UK-suhteen keskeisin kitkan aihe on saatu poistettua. Puitteisto vastaa Pohjois-Irlannin asukkaiden ja elinkeinoelämän kohtaamiin käytännön ongelmiin ja samalla suojelee EU:n sisämarkkinoita. Puheenjohtaja kiitti jäsenvaltioita nopeasta etenemisestä puitteiston käsittelyssä. EU on valmis hyväksymään puitteiston sekakomiteassa ja tämän myötä aloittamaan uuden ja ratkaisevan luvun suhteessa. Venäjän hyökkäyssodan myötä yhteistyö on entistä tärkeämpää. Muihin alueisiin, joissa voisi syventää yhteistyötä UK:n kanssa, kuuluvat etenkin unionin ohjelmat (Horizon Europe). UK-suhteeseen toivotaan positiivisuutta ja ennakoitavuutta. Toivotaan, että UK etenee samaan tahtiin sisäisessä hyväksynnässään.

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) kiitti jäsenvaltioita yhtenäisyydestä ja tuesta läpi prosessin. Komissio sai pyytämänsä tilan ja luottamuksellisuuden keskusteluille, mikä oli elintärkeää sovun löytymiselle. Tänään hyväksytään unionin kanta, jonka komissio esittää 24.3. sekakomiteassa. UK päättää sisäisen prosessinsa huomenna parlamentissa. On selvää, että UK:n kanssa tarvitaan positiivinen suhde ja että Irlantia/Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan täytäntöönpanoon oli löydettävä ratkaisu. Komission puheenjohtaja von der Leyen ja UK:n pääministeri Sunak sekä komission varapuheenjohtaja Šefčovič, UK:n ulkoministeri Cleverly ja Pohjois-Irlannista vastaava ministeri Heaton-Harris ovat olleet säännöllisesti yhteyksissä keskenään. Nämä kontaktit ovat luoneet uudestaan hyvän tahdon ja mahdollistaneet sovun. Avainasia menestyksessä oli kuulla Pohjois-Irlannin sidosryhmiä, jotta osattiin vastata oikeisiin haasteisiin samalla sisämarkkinoita suojellen.

Windsorin puitteisto sisältää yhteiset ratkaisut ja vastaa muun muassa ruokaa, lääkkeitä, SPS-toimia, tulleja, hallintoa, sidosryhmien osallistamista ja arvonlisäveroa koskeviin huoliin. EU-tuomioistuimen rooli ei ole muuttunut. EU ja UK ovat nyt sitoutuneet ratkaisemaan tulevaisuuden ongelmat yhdessä. Lisäksi UK on sitoutunut hylkäämään pöytäkirjaa koskevan lakiehdotuksen. Täytäntöönpanossa keskeinen periaate on, että joustot ovat mahdollisia vain, jos suojatoimet ovat ensin paikoillaan. Jos suojatoimet eivät toimi, joustot voivat myös lakata. Koska ratkaisut ovat yhteisiä, UK:lla on selvä omistajuus, mikä edistää täytäntöönpanoa. Komissio tulee valvomaan täytäntöönpanoa tarkkaan rakentavassa hengessä.

Komissio korosti, että EU–UK-suhde perustuu molemminpuoliselle luottamukselle. Kauppa- ja yhteistyösopimus (TCA) on suhteen kulmakivi, ja EU on valmis hyödyntämään sen täyden potentiaalin. TCA:n alainen kumppanuusneuvosto kokoontuu perjantaina heti sekakomitean jälkeen.

Windsorin puitteistolla on keskeinen vaikutus myös Pitkänperjantain rauhansopimuksen ja rauhan suojelulle. Pitkänperjantain rauhansopimuksen 25-vuotispäivän alla toiveena on, että seuraavat 25 vuotta lisäisivät vaurautta, ja tässä Pohjois-Irlannin kuuluminen EU:n sisämarkkinoihin on olennaista.

Pohjois-Irlannin sidosryhmien osallistumista pöytäkirjan ja puitteiston täytäntöönpanoon sekä uuden Pohjois-Irlannissa sovellettavan EU-lainsäädännön valmistelun seurantaan parannetaan. Lisäksi Stormontin hätäjarrumekanismi on tärkeä, mutta poikkeuksellinen, viimeinen keino. Sitä ei voi käyttää, ellei Pohjois-Irlannissa ole aluehallitusta.

Jäsenvaltioiden kommenteissa korostuivat täytäntöönpanon merkitys sekä positiiviset odotukset EU–UK-suhteen uudelle alulle, mukaan lukien TCA:n koko potentiaalin hyödyntäminen. Moni painotti sisämarkkinoiden suojelua sekä helpotusten ja suojatoimien välistä tasapainoa ja jaksotusta. Esille nostettiin myös kansalaisten oikeudet, unionin ohjelmat, energia ja Pohjanmeren yhteistyö, kauppa ja investoinnit, järjestelyjen ainutkertaisuus, neuvoston tiedonsaanti, rahoituspalvelut ja lääkkeet.

Irlanti katsoi Windsorin puitteiston täyttävän kaikki olennaiset strategiset tavoitteet, mukaan lukien sisämarkkinoiden ja rauhanprosessin suojelu. On tärkeää, että komissio on valmis sidosryhmien osallistamiseen. Puitteisto tuo Pohjois-Irlannin asukkaille ja elinkeinoelämälle tarpeellista ennakoitavuutta ja vakautta. Se edistää toivottavasti myös aluehallituksen palauttamista. Toiveena on, että täytäntöönpanon myötä alkaa uusi EU–UK-suhde. Samalla on hyvä huomioida myös erosopimus laajemmin, mukaan lukien kansalaisten oikeudet, sekä Gibraltaria koskevat neuvottelut. Irlanti kiitti kaikkia kollektiivisesta EU-solidaarisuudesta.

Suomi toivotti Windsorin puitteiston tervetulleeksi ja katsoi ajoituksen olevan onnistunut huomioiden Pitkänperjantain tuleva 25-vuotispäivä. Puitteisto mahdollistaa vahvemman ja vakaamman suhteen kehittämisen UK:n kanssa. Keskellä sotaa ja geopoliittisia haasteita tarvitaan UK:n kaltaisia kumppaneita. Windsorin puitteisto sekä Irlantia/Pohjois-Irlantia koskeva pöytäkirja täytyy panna nyt täytäntöön. On tärkeää, että komissio seuraa tätä läheisesti.

Puheenjohtaja kiitti hyvästä keskustelusta. Aiheeseen tullaan palaamaan. Neuvoston kaksi päätöstä (asiakirjat 7099/23 ja 7098/23) hyväksyttiin.

Eurooppalainen ohjausjakso

a) Yhteenveto vuoden 2023 eurooppalaiseen ohjausjaksoon liittyvistä neuvoston toimista

b) Eurooppalaisen ohjausjakson 2023 päivitetty etenemissuunnitelma

c) Ehdotus suositukseksi euroalueen talouspolitiikasta 2023

Puheenjohtaja totesi talouspolitiikan koordinaation osoittaneen hyötynsä, erityisesti kriisitilanteissa. Puheenjohtaja on laatinut yhteenvedon vuoden 2023 eurooppalaisen ohjausjakson ensimmäiseen puolikkaaseen liittyvistä neuvoston toimista. Siinä on otettu huomioon eri neuvostokokoonpanojen keskustelut aiheesta. Puheenjohtaja on myös päivittänyt eurooppalaisen ohjausjakson 2023 etenemissuunnitelmaa. Euroalueen suositukset menevät seuraavaksi Eurooppa-neuvoston vahvistettavaksi, ja ne on tarkoitus hyväksyä toukokuun Ecofin-neuvostossa.

Komissio korosti unionin pitkän aikavälin tavoitteita. Talouspolitiikan koordinaation tulee pysyä ketteränä (agile). Komissio valmistelee parhaillaan kevätpakettia, joka on tarkoitus julkaista 24.5. Se tulee sisältämään maakohtaisia suosituksia ja politiikkasuosituksia, erityisesti energian ja vihreän siirtymän osalta. Komissio muistutti, että RePowerEU/RRF on nyt tullut voimaan ja korosti sen nopean sekä tehokkaan toimeenpanon merkitystä vihreän siirtymän tukemisessa. Kevätpaketissa otetaan huomioon Eurooppa-neuvoston helmikuun ja maaliskuun keskustelut pitkän aikavälin kilpailukyvystä.

Puheenjohtaja totesi neuvoston ottaneen tiedoksi yhteenvedon vuoden 2023 eurooppalaiseen ohjausjaksoon liittyvistä neuvoston toimista sekä ohjausjakson 2023 päivitetyn etenemissuunnitelman. Tämän lisäksi neuvosto yhtyi siihen, että ehdotus suositukseksi euroalueen talouspolitiikasta vuonna 2023 siirretään maaliskuun Eurooppa-neuvoston vahvistettavaksi.

Vuotuinen oikeusvaltiovuoropuhelu: maakohtainen keskustelu

Puheenjohtaja totesi, että tarkoituksena on käydä oikeusvaltiovuoropuhelun maakohtainen käsittely ensimmäisen kierroksen kahden viimeisen jäsenvaltion (Slovakia ja Suomi) sekä toisen kierroksen kolmen ensimmäisen jäsenvaltion (Belgia, Bulgaria ja Tšekki) osalta. Oikeusvaltiovuoropuhelun tarkoituksena on rakentava ja avoin näkemystenvaihto sekä hyvien käytäntöjen jakaminen. Puheenjohtaja kertasi lyhyesti vuoropuhelussa noudatettavat modaliteetit.

Komissio kiitti puheenjohtajaa oikeusvaltiokertomuksen maakohtaisten keskustelujen jatkamisesta. Oikeusvaltioperiaatteen turvaaminen on EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden yhteinen tehtävä. Neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelu on osoittautunut hyödylliseksi välineeksi oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi EU:ssa. Se auttaa ymmärtämään, miten oikeusvaltioperiaatetta ylläpidetään ja vahvistetaan jäsenvaltioissa. Komission vuoden 2022 oikeusvaltiokertomus sisälsi ensimmäistä kertaa kullekin jäsenvaltiolle kohdennettuja suosituksia. Oikeusvaltiokertomus tarjoaa jäsenvaltioille tukea uudistusten toteuttamisessa sekä mahdollisten kehityskohteiden tunnistamisessa. Komissio kannusti käsittelyvuorossa olevia jäsenvaltioita kertomaan toteuttamistaan toimista koko raportin alalla.

Komissio esitteli päähavaintojaan kulloinkin käsittelyvuorossa olleesta jäsenvaltiosta, minkä jälkeen ao. jäsenvaltio sai puheenvuoron. Tämän jälkeen muilla jäsenvaltioilla oli tilaisuus esittää kysymyksiä sekä jakaa omia kokemuksiaan ja parhaita käytäntöjään esillä olleista aiheista.

Jäsenvaltioiden puheenvuoroissa korostettiin oikeusvaltioperiaatteen ja oikeusvaltiotyön merkitystä. Komission oikeusvaltiokertomukseen pohjautuvan neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun katsottiin osoittautuneen hyödylliseksi välineeksi oikeusvaltioperiaatteen edistämisessä, toisten jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiin tutustumisessa ja kokemusten jakamisessa. Uuden maakohtaisen dialogisyklin aloittamista kiiteltiin. Kaikilla jäsenvaltioilla on oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen osalta parantamisen varaa. On olemassa haasteita, mutta myös niihin vastaavia toimia. Käsittelyvuorossa olevia jäsenvaltioita kannustettiin jatkamaan oikeusvaltiotyötä.

Esille nostettiin muun muassa oikeusjärjestelmän uudistamiseen, digitalisaatioon ja resursointiin, oikeuslaitoksen ja tuomareiden riippumattomuuteen, korruption torjuntaan, lehdistön vapauteen ja median moniäänisyyteen, toimittajien suojeluun, sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja LGTBIQ-kysymyksiin sekä jäsenvaltioiden yhdenvertaiseen kohteluun liittyviä huomioita ja kysymyksiä.

Komissio kertoi vuoden 2023 oikeusvaltiokertomusta koskevan työn olevan jo käynnissä. Komissio on sitoutunut kohtelemaan jäsenvaltioita yhdenmukaisesti. Poliittisella ja teknisellä tasolla on mahdollista käydä jäsenvaltion ja komission välistä dialogia. Komissio toivotti tervetulleeksi työn ja dialogin jatkamisen Espanjan puheenjohtajakaudella seuraavan viiden jäsenvaltion osalta.

Puheenjohtaja veti käydyn keskustelun yhteen korostamalla, että oikeusvaltiovuoropuhelu on hyvä foorumi identifioida haasteita ja jakaa parhaita käytäntöjä oikeusvaltioperiaatteen alalla. Vuoropuhelu jatkuu Espanjan puheenjohtajakaudella syksyllä 2023.

Suomen maaluvun käsittely

Komissio esitteli Suomen maalukua koskevat keskeiset löydökset. Suomen oikeuslaitosta pidetään edelleen hyvin riippumattomana. Tuomioistuinvirasto lisää toiminnan tehokkuutta. Tuomioistuinten asianhallintajärjestelmän toteuttaminen ja kehittäminen ja raportointivälineen kehittäminen jatkuvat. Tuomioistuinten resurssit aiheuttavat huolta. Asianajajien pääsy järjestelmiin on huolena, samoin oikeudenkäyntien korkeat kustannukset voivat joissakin tapauksissa haitata oikeussuojan saatavuutta. Suomi tutkii mahdollisuutta luoda erityinen oikeudenkäyntimenettely vähäisiä vaatimuksia koskevia riita-asioita varten. Suomea pidetään yhtenä EU:n vähiten korruptoituneista maista. Kansallisen korruptionvastaisen strategian ja sen vuodet 2021-2023 kattavan toimintaohjelman täytäntöönpano on käynnissä. Työ vaikutusvallan kauppaamisen kriminalisoimiseksi on käynnissä. Komissio on tietoinen, että whistleblower-sääntely on pantu kansallisesti täytäntöön. Julkishallinnon etiikkaa ja eturistiriitoja koskevat säännöt on yhdenmukaistettu virkakunnan ja ylimpien virkamiesten osalta, ja virkamieslain säännöksiä työsuhteen jälkeisistä rajoituksista ja sidonnaisuuksia koskevista ilmoituksista on muutettu. Suomi tarjoaa vapaan ja suojatun ympäristön tiedotusvälineille, ja tätä koskevaa rikoslainsäädäntöä on täydennetty. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia ollaan uudistamassa. Julkisen sanan neuvostolle tehtyjen kanteluiden määrä on lisääntynyt merkittävästi. Lainsäädäntöprosessi Suomessa on läpinäkyvä ja sidosryhmien osallistuminen siihen on merkityksellistä, mutta ei järjestelmällistä. Paremman sääntelyn toimintaohjelman täytäntöönpano jatkuu. Hallitus valmistelee myös valmiuslain uudistamista. Hallitus nimesi kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan tammikuussa 2022.

Suomen puheenvuorossa korostettiin oikeusvaltioperiaatteen merkitystä Suomelle sekä historian että nykypäivän kontekstissa. Oikeuslaitos nauttii Suomessa kansan korkeaa luottamusta. Oikeusvaltio ja sen ytimessä oleva oikeuslaitoksen riippumattomuus ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys, joka säilyy

muuttumattomana. Yhteiskunnallisella kehityksellä ja yhteiskunnan valtasuhteissa tapahtuvilla muutoksilla voi olla vaikutusta myös oikeusvaltion kehitykseen.

Suomi on asettanut työryhmän oikeusvaltion vahvistamiseksi ja oikeuslaitoksen kehittämiseksi. Sen tavoitteena on edistää oikeudenkäytön riippumattomuutta ja oikeusturvan laatua sekä oikeuslaitoksen palvelujen käyttäjälähtöisyyttä. Laajapohjainen työ jatkuu vuoteen 2027 saakka. Marraskuussa 2022 Suomi julkaisi ensimmäistä kertaa selonteon, joka antaa kokonaisvaltaisen kuvan suomalaisen oikeudenhoidon nykyisistä toimintaedellytyksistä ja tulevaisuuden kehityssuunnista. Selonteon keskiössä on yhteinen tilannekuva oikeudenhoidon tilasta vähenevien resurssien maailmassa. Vuonna 2020 toimintansa aloittanut kansallinen Tuomioistuinvirasto on itsenäinen ja riippumaton laitos, joka on lyhyessä ajassa vakiinnuttanut roolinsa tuomioistuimia vahvistavana virastona ja mahdollistanut tuomioistuinten keskittymisen ydintyöhönsä hallintotehtävien sijaan.

Suomi korosti korruptionvastaisen työn suunnitelmallisuutta ja määrätietoista otetta. Vaikka vertailujen mukaan Suomi on yksi vähiten korruptoituneista maista, myös Suomen tulee jatkaa päättäväisesti korruption torjumista muuttuvassa maailmassa. Suomi on laatinut ensimmäisen kattavan korruptionvastaisen strategian, joka antaa hyvät raamit korruptiontorjuntatyölle. Myös komissio on antanut Suomelle suosituksen, jossa se kannustaa jatkamaan strategian tehokasta täytäntöönpanoa. Uuden strategian valmistelu on jo käynnistynyt laaja-alaisessa yhteistyössä niin viranomaisten kuin muiden sidosryhmienkin kanssa.

Suomi nosti esiin myös vapaan ja moninaisen median merkityksen oikeusvaltion ylläpitämisessä. Vapaata ja luotettavaa mediaa tarvitaan valvomaan vallan käyttöä ja varmistamaan todenmukainen tiedonvälitys. Vapaa media ja avoin yhteiskunta eivät jätä tilaa valeuutisille. Suomi totesi, että on tärkeää varmistaa, että toimittajilla on mahdollisuus tehdä työtään ilman pelkoa väkivallasta ja ahdistelusta. Suomi on tehnyt rikoslakiin muutoksen, joka antaa syyttäjille mahdollisuuden nostaa syyte uhrin puolesta silloin, kun uhkaus on tehty uhrin työtehtävän tai julkisen luottamustehtävän vuoksi. Muutoksella voidaan puuttua nykyistä vahvemmin muun muassa tiedonvälitystä uhkaavaan järjestelmälliseen häirintään ja uhkailuun. Läpinäkyvyyden lisääminen on ollut tärkeä pitkän aikavälin tavoite Suomessa. Suomi valmistelee parhaillaan julkisuuslain kokonaisuudistusta. Tavoitteena on, että lainsäädäntö edistää avoimuutta ottaen huomioon nyky-yhteiskunnan muuttuvat vaatimukset.

Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on ollut kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten parantaminen. Vuona 2022 hyväksytyt suuntaviivat ohjaavat demokratiapolitiikkaa tuleville vuosille. Suomi on kiinnittänyt huomiota myös kansalaisyhteiskunnan toimijoiden rahoitukseen ja tarkistanut rahoitusmallia läpinäkyvämmäksi ja osaksi kansallista budjettia.

Suomi korosti lopuksi, että oikeusvaltioperiaate on yksi EU:n keskeisimmistä kulmakivistä, jota ilman ei voida taata demokratian sekä perus- ja ihmisoikeuksien säilymistä. Kyse on universaaleista oikeuksista, jotka ovat myös jäsenvaltioiden keskinäisen luottamuksen perusedellytys. Suomi painotti oikeusvaltion ja sen rakenteiden jatkuvan ylläpitämisen tärkeyttä. Oikeusvaltio rakentuu päätös päätökseltä. Jokainen askel on tärkeä, sillä vankistamalla oikeusvaltiota, vankistetaan yhteiskuntaa, keskinäistä luottamusta ja yhteistä Eurooppaa.

Suomelle esitettiin korruptionvastaista strategiaa, oikeudenkäyntien korkeita kustannuksia sekä avoimuutta ja asiakirjajulkisuutta koskevia kysymyksiä. Suomi kiitti kysymyksistä sekä kannustuksesta oikeusvaltiotyölle. Suomi totesi korruptionvastaisen strategian ja toimenpideohjelman toimeenpanon edistyneen hyvin. Tavoitteena on tehostaa korruption torjuntaa ja rakentaa yhteiskuntaa, jossa korruptiolla ei ole mahdollisuutta menestyä. Onnistumisen kannalta keskeistä on ollut strategian laaja-alainen valmistelu eri toimijoiden kanssa. Uuden avoimuusrekisterin soveltaminen alkaa vuoden 2024 alusta. Oikeudenkäyntien korkeisiin kustannuksiin puuttuminen on tärkeää. Tältä osin selvitetään muun muassa mahdollisuutta ottaa käyttöön yksinkertaistettu tuomioistuinmenettely pienemmissä riita-asioissa. Avoimuudella on Suomessa pitkät perinteet. Julkisuusääntelyn ajantasaistamista tarkastelemaan on asetettu työryhmä. Tavoitteena on entistä selkeämpi ja toimivampi lainsäädäntö, joka vastaisi paremmin nyky-yhteiskunnan vaatimuksiin. Työryhmältä odotetaan ehdotuksia kesäkuussa.

Muut asiat

Disinformaation torjunta

Slovakia nosti esille sosiaalisen median alustojen riittämättömät toimet disinformaatioon puuttumiseksi. Se peräänkuulutti koordinoituja EU-tason toimia yhteistyössä jäsenvaltioiden ja komission kesken suhteessa alustayhtiöihin niiden velvoitteiden toimeenpanemiseksi.

Komissio totesi disinformaation olevan uhka demokratialle. EU:n digipalvelusäädös (DSA) tarjoaa vahvoja työkaluja, mukaan lukien riskinhallinta- ja läpinäkyvyysvelvoitteet. Niitä täydentävät erilliset disinformaatiokäytännesäännöt, poliittisen mainonnan läpinäkyvyyttä koskeva lainsäädäntöaloite sekä tuleva demokratiapuolustuspaketti, jolla edistetään vapaita vaaleja, disinformaation vastaista työtä ja mediapluralismia. Jäsenvaltioiden rooli on keskeinen DSA:n tehokkaan toimeenpanon valmistelemisessa. Komissio toivoo, että jäsenvaltiot jakavat kokemuksia havaitsemistaan uhkista.

Useat jäsenvaltiot jakoivat Slovakian disinformaatiota koskevat huolet. Vaikka sosiaalisen median alustat ovat ottaneet käyttöön joitain toimia, moni piti niitä riittämättöminä. DSA ja käytännesäännöt tulee toimeenpanna jäsenvaltioiden ja koko EU:n tasolla. Koordinoitu lähestymistapa jäsenvaltioiden ja komission välillä on tärkeää. On haettava yhteisiä EU-tason ratkaisuja. Disinformaatio on osa Venäjän hyökkäyssotaa. Myös EU-ehdokasmaita on tuettava sen torjunnassa. On myös varmistettava, että luotettavaa tietoa on saatavilla.

Suomi yhtyi Slovakian huoliin disinformaation ja vihapuheen muodostamasta uhasta yhteiskunnalle ja yhteisille arvoille. Muuttuneessa turvallisuustilanteessa on entistä tärkeämpää vastata näihin uhkiin. Samalla on turvattava sananvapaus ja tiedotusvälineiden moniarvoisuus. Onnistuminen edellyttää kaikkien sovittujen keinojen ja välineiden ripeää toimeenpanoa.

Puheenjohtaja totesi neuvoston kiinnittäneen huomiota jäsenvaltioiden ja alustojen yhteistyöhön disinformaation torjunnassa.

***

Lounaalla ministerit kävivät epävirallisen keskustelun eurooppalaisesta ja euroatlanttisesta yhdentymisestä vastaavan Ukrainan varapääministerin Olha Stefanišynan kanssa.

Suomen edustajat
Ministeri Tuppurainen ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
7450/23

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite